

مسئولیت متن و شکل بدوش نویسنده مضمون میباشد، عقیده نویسنده لزوماً نظر افغان جرمن آنلاين نمی باشد

۲۰۲۰/۱۲/۱۹

حامد نوید

تخطی سازمان جهانی یونسکو

در رابطه به معرفی نادرست «هنرمینیاتوری و خوشنویسی هرات»
به نام «میراث مشترک ایران و ترکیه»

دیروز خبر اعتراض اهل فرهنگ هنرمندان ، و معاریف هرات به ثبت نادرست «هنرمینیاتوری و خوشنویسی هرات» به نام «میراث مشترک ایران و ترکیه» در یونسکو پخش شد که خبر بست ناگوار و نشاتدهنده عدم آگاهی کارکنان سازمان جهانی یونسکو از تاریخ فرهنگ افغانستان و کشورهای منطقه. بدیهیست که این تشبث از طرف نمایندگان کشورهای ایران و ترکیه در نبود نماینده دولت افغانستان در سازمان جهانی یونسکو صورت گرفته است. لیکن بگفته حکیم ابو علی سینای بلخی این ادعا گزارف آسانی نیست؛ زیرا بنا براسناد معتبر تاریخی حذف نام افغانستان و بخصوص هرات منحصت خاستگاه و پرورشگاه این هنر، عملیست ، غیر اکادمیک و برخلاف حقایق تاریخی که میتوان آنرا سرقت تاریخی و فرهنگی و مغایر اخلاق علمی دانست.

چنانچه مسلم است هنر نقاشی میناتوری هرات در عهد شاهرخ و ملکه گوهرشاد با ظهور هنرمندان بزرگی چون موسی مصور، میرخلیل ، جنید، مولانا ولی الله ولی و روح الله میرک خراسانی هروی به اوجی رسیده بود که این شیوه از فراورده های ناب فرهنگ و تمدن خاور زمین شناخته میشد. شهزاده پایسنغر فرزند هنرمند شاهرخ میرزا و گوهرشاد که خود خطاط چیره دستی بود نگارستان هرات را بنا نهاد و مورق « شاه نامه پایسنگری » به خط نستعلیق و نفیس ترین آثار نقاشی به امر و نظارت مستقیم او توسط هنرمندان هرات تکمیل شد.

در عهد سلطان حسین بایقرا هنر میناتوری هرات با توجه شاه و وزیر دانشمندش امیر علی شیر نوایی به کمال رسیدن این هنر توسط استاد کمال الدین بهزاد و شاگردانش چون ، حیدرعلی هروی، درویش محمد نقاش ، خیام هروی ، احمد رومی و محمد بیگ نقاش و خطاطان ماهری چون حیدر میرزا مؤلف تاریخ رشیدی و قاسم علی هروی به اوج فراتری رسید که به نام «مکتب هنری هرات» یاد میشود و با نو آوری های استاد کمال الدین بهزاد به نام او در تاریخ هنر جهان ثبت است. چنانچه گفته اند:

مائی قلم خجسته آثار نیکو شیم و حمیده اطوار

استاد هنروران عالم در فن هنروری مسلم

موی قلمش زاوستادی جان داده بصورت و جمادی

در صورت خط و حسن تصویر

اینسان ورقی نیافت تحریر

استاد زمانه حضرت بهزاد است کو داد هنروری به عالم دادست

کم زاد بسان مائی از مادر دهر با له که بهزاد از او به زاد است

د پانو شمیره: له 1 تر 3

افغان جرمن آنلاين په درنښت تاسو همکارۍ ته رابولي. په دغه پته له مور سره اړیکه ټینگه کړئ maqalat@afghan-german.de

پاڼه: دلیکنی دلیکنیزی بنی پازوالی د لیکوال په غاړه ده ، هیله من یو خپله لیکنه له رالیولو مخکې په خیر و لولی

کمال الدین بهزاد فرزند شرف الدین در سال ۸۰۶ هجری شمسی در قریه ساغر غور که در آنوقت از تابعین هرات بود به قول تذکره نویسان در عهد سلطنت شاهرخ میرزا پسر تیمور کورگانی و ملکه گوهر شاد بیگم چشم به جهان کشود. گویند پدرش شرف الدین خطاط ورزیده ای بود و هنگامی که شاهرخ میرزا به تشویق ملکه گوهر شاد بیگم خطاطان و خوشنویسان را برای ایجاد کتابخانه عظیم سلطنتی از سراسر امپراطوری گسترده اش به هرات فرا می خواند او با خانواده اش از قریه بهزادی شکر دره کابل نخست به غور و سپس به هرات کوچ کرد و در زیر دست استاد روح الله میرک هروی خراسانی شروع به کار نمود. بهزاد هنوز کودکی بیش نبود که نخست مادر و در پی مرگ مادر پدرش را از دست داد. مرگ پدر و مادر اثرات ناگواری را بر روحش بجا گذاشت، ولی میرک هروی که در وی استعداد فراوان می دید او را چون فرزندش پرورش کرد و آنچه از هنر نقاشی می دانست برایش آموخت. به گواه بسی مؤرخین عرب دوران درخشش بهزاد در ساحه نقاشی و مولانا عبدالرحمان جامی در عرصه ادبیات به شمار می رود.

درین دوره طلایی به قول تاریخنگارانی چون حافظ ابرو (درگذشت سال ۸۳۳ ه. ق) مؤرخ و جغرافیدان مشهور عصر تیموری و نویسنده آثار متعددی در تاریخ اسلام و دوره تیمور و شاهرخ میرزا و عبدالرزاق سمرقندی از تاریخنگاران سده نهم هجری؛ دریندوره در شهر هنرپرور هرات صدها، خطاط، خوشنویس، نقاش و تذهیبکار می زیست که به نگارش، صحافی و تذهیبکاری کتب و موزق های مصور یا البوم های نقاشی شده می پرداختند و در هنرستان هرات استاد میرک هروی و استاد کمال الدین بهزاد از زمره بزرگان این کانون هنری بودند. اما این دوره شاهد خونین بارترین وقایع تاریخی نیز بود بخصوص بعد از درگذشت سلطان حسین بایقرا که پس از مرگ او در اثر جنگ های محمد خان شیبانی و اسماعیل صفوی هزاران انسان بخاک خون غلتید و تنها در شهر هرات در سال ۱۵۱۰ میلادی در نتیجه حملات اسماعیل صفوی ۱۵۰۰۰ نفر کشته شد که در آن زمره شاعر، ادیب و موسیقی دان بزرگ ایندوره بنایی هروی نیز شامل بود. درست است که طی این جنگهای خانمانسوز یکتعداد از نقاشی های مکتب هرات توسط شهزاده بدیع الزمان پسر سلطان حسین بایقرا در هنگام درخواست پناهندگی از سلطان عثمانی (بایزید دوم) به ترکیه برده شد و کمال الدین بهزاد هروی در چنین دوران پر آشوب همراه با کتابخانه سلطنتی هرات که شامل نفیس ترین آثار نقاشی و خطاطی بود به امر اسماعیل صفوی به عنف به تیریز برده شد تا در آنجا آن کتاب خانه را تنظیم دهد و همچنان به تربیت شاگردانی بپردازد که از زمره میتوان از سلطان محمد تیریزی، آغا میرک اصفهانی و مظفر علی نقاش یاد کرد. اینها همه پیرو سبک نقاشی بهزاد و مکتب هنری هرات بودند، نه برعکس آن.

چون مکتب هنری هرات از نگاه ساختار، هنری، شیوه رنگ آمیزی، حاشیه کاری و به خصوص ترکیب رنگ دارای

ممیزات و مشخصات معین و معیاری ای میباشد که بسیار متباز است و از سبک نقاشی عهد صفویان که ملهم از مکتب نگارگری هرات و تصویر نگاری بیزانس یا روم شرقی است متمایز میباشد و همچنان از نقاشی های دوره قاجار تفاوت کلی دارد. در حالیکه به اساس رسم معمول در همه ساحات هنری حق بنیانگزاران یک مکتب هنری محفوظ است و پیروان یک سبک نمی توانند، خود را به ایجاد کنندگان یک سبک مشخص هنری معرفی بدانند، متأسفانه میبینیم که عده زیادی از نویسندگان معاصر ایران با ترجمه نادرست هنر نقاشی و صورتنگاری اصطلاح پرشین آرت Persian Art (هنر فارسی) را در غرب ترویج دادند که در هیچ متن تاریخی به زبان فارسی دری موجود نیست.

چنانچه حضرت مولانا جلال الدین محمد بلخی میفرماید:

صورت گر نقاشم هر لحظه بتی سازم وانگه همه بتهارا دریای تو اندازم.

کمال الدین بهزاد پس از سالها دوری از وطن دوباره به هرات برگشت؛ پس از چندی اقامت در شهر محبوبش در سال ۱۵۳۳ میلادی چشم از جهان بست و در کوه مختار به خاک سپرده شد. بهزاد هنرمندی مبتکری بود که در طول زندگی پرپارش نابترین آثار هنری را ایجاد کرد، شاگرد تربیت کرد و هنر آفرید و اینک آثار گرانبهای او بخش مهمی از گنجینه های هنری جهان و زینت بخش معتبرترین موزیم ها و گالری های هنری در سراسر گیتی است. و بجاست تاحق او و تمام نقاشان و خطاطان و هنرمندان آندوره به اساس تعاملات بین المللی حقوق فرهنگی افغانستان مانند تمام کشورهای عضو سازمان جهانی ملل متحد بدون تعلل احترام شود.

یادداشت: متن مشابه این نامه به زبان انگلیسی به سازمان جهانی یونسکو ارسال خواهد گردید

باعرض ارادت حامد نوید

منابع:

«هنر عهد تیموریان و متفرعات آن» پوهاند عبدالحی حبیبی، بنیاد فرهنگ ایران، سال چاپ ۱۳۵۵
مقدمه کتاب «هنر افغانستان» تألیف دوکتر عنایت الله شهرانی، ناشر وزارت معارف افغانستان، سال ۱۹۷۱، کابل.

عبدالحکیم طبیبی «تاریخ هرات در عهد تیموریان» چاپ تهران سال ۱۹۸۹

Herat”, Nancy Hatch Dupree Education Press, Franklin Book Program, “
Kabul 1966

Bihzad Master of Persian Paintings” Ebadollah Barari, L.B. Tauris Press, “
London, 1966

د پانو شمیره: له 3 تر 3

افغان جرمن آنلاین په درنښت تاسو همکارۍ ته رابولي. په دغه پته له مور سره اړیکه ټینگه کړئ maqalat@afghan-german.de

یادونه: دلپکنی د لیکنیزې بنې پازوالې د لیکوال په غاړه ده، هیله من یو خپله لیکنه له رالیولو مخکې په څیر و لولئ